

चतुर्थ निकष

4.2 शिक्षणसंसाधणरूपेण ग्रन्थालयः

4.2.1 ग्रन्थालयः पूर्णरूपेण स्वयंप्रवृत्तः यत्र समन्वितग्रन्थालयः प्रबन्धप्रणाली उपयुज्यते। (ILMS)

Integrated Library Management System

श्री सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयस्यदिव्यभव्यपरिसरे संस्कृतविद्या-प्राकृत-पाली-भाषा-ज्ञान-कला-पाण्डुलिपि-हस्तलिखितग्रन्थाणां संरक्षणाय सरस्वतीभवनपुस्तकालयाख्ये ग्रन्थपुस्तकपाण्डुलिपि-हस्तलिखितप्राचीनलिपि आदिभिः सुशोभितः सुसज्जितः पुस्तकालयः वर्तते। सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य स्थापनया प्रागैव 1791 ई. संस्थापितसंस्कृतपाठशालया सहैव संस्कृतविश्वविद्यालयस्य सरस्वतीभवनपुस्तकालय स्थापना जाता।

सरस्वतीभवनपुस्तकालयस्य द्वेऽनुभागे स्तः- 1. मुद्रितानुभागः 2. हस्तलिखितानुभागश्च।

मुद्रितग्रन्थानां संख्या - 2,43,905, पाण्डुलिपिनां संख्या - 1,11,132, अधुना कतिपयानाख्येकारणेण 94,567 पाण्डुलिपयः संरक्षिता सन्ति। दुर्लभानां पाण्डुलिपिनां संरक्षणार्थं सतत सन्नद्धोऽयं पुस्तकालयः। सुदीर्घकालपर्यन्तं संरक्षणार्थं पारम्परीकोपायैः सह आधुनिकतमतकनीकोपायैः समन्वितसाधुशोभनं प्रयासकार्यं प्रचलति। पाण्डुलिपिनां माइक्रोफिल्मंगरूपमहत्त्वपूर्णकार्यं इन्दिरागांधीकलाकेन्द्रनईदिल्ली द्वारा कतिपयवर्षे पूर्वं सम्पादितमस्ति।

1. वर्तमानसमये पुस्तकालये Integrated Library Management System-ILMS प्रचलन्नस्ति।
2. कतिपयवर्षपूर्वं यू.जी.सी. द्वारा विकसितं Soul Software (V.1.1) यन्त्रं स्थापितमस्ति। तस्मिन् 2002 वर्षतः 2004 वर्षपर्यन्तम् दससहस्रमुद्रितग्रन्थानां ग्रन्थपरकसूचनानिवेशिताऽस्ति। यद्यपीदं देवनागरी लिपिनिबद्धग्रन्थानां कृते उपयुक्तं नासीत् तथा परियोजना कार्यावधिसमाप्तिप्रकारेण कार्यमवरुद्धमस्ति।
3. पुस्तकालयेऽस्मिन् Overhead Scanner यन्त्र-संगणकयन्त्र-जंगमसंगणकयंत्र (Laptop) प्रतिलिपियन्त्र (Photocopy Machine) प्रिन्टरादिविधानि यन्त्राणि सन्ति।
4. श्रीसम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य Inlibnet गांधीनगर गुजरात-इत्यनेन सह MOU कृतमस्ति। तन्माध्यमेन विश्वविद्यालयस्य विद्यावारिधिशोधप्रबन्धाः शोधगङ्गाख्योपार्टले उपारोप्यन्ते upload कियन्ते। बहवः शोधप्रबन्धाः तत्र उपारोपिता जाता।

5. अस्यैव अन्तर्गतं Inlibnet (गुजरात) तथा मानवसंसाधनविकासमंत्रालय द्वारा Urkund (a completely automated system against plagiarism-Anti plagiarism software) नामकं यन्त्रं प्रदत्तं अस्ति। तेन साहित्यिकचौर्यं (Plagiarism) परीक्ष्य शोधप्रबन्धस्य प्रामाणिकता निरूप्यते।
6. अन्यान्यछात्रोपयोगीयन्त्राणां व्यवस्था वर्तते।
7. छात्राध्यापकानां अध्ययनशोधकार्यकरणार्थं प्रभूतोपवेशन व्यवस्था-कुर्सीटेबुल-आसन्दी आदिनां व्यवस्था वर्तते।
8. छात्राध्यापनां कृते ग्रन्थानामध्ययनस्य व्यवस्था वर्तते। पुस्तकालयकार्डमाध्यमेन ग्रन्थानां प्रदानाहरणव्यवस्थाऽपि सुष्ठुरूपेणप्रचलति।
9. अत्र विश्वविद्यालयपुस्तकालयस्ये अध्ययन कक्षानां प्रभूतव्यवस्थावर्तते। तत्र विविधशोधपत्र-समाचारपत्र-संस्कृत-हिन्दी-आंग्लभाषा-पत्र पत्रिकानां व्यवस्थाऽस्ति।
10. मुख्य पुस्तकालय- सरस्वती भवनातिरिक्तः सर्वेषु विभागेषु सम्यक् पुस्तकालया वर्तते येषां प्रयोगं छात्राध्यापकारेण वरतं कुर्वन्ति।

पुस्तकालय प्रबन्धन- प्रणाली- विश्वविद्यालये पूर्वत एव शोभना पुस्तकालय प्रबन्धन प्रणाली अस्ति। नवीन प्रबन्धन प्रणाल्याःसंरक्षण कार्यं प्रचलन्स्ति। शीघ्रमेव भविष्यत्येव।